

PAPER DETAILS

TITLE: NEVRES-I KADIM`IN MÜNSEÂT`INDA YER ALAN ELESTİRİ İÇERİKLİ İKİ TAKRİZ

AUTHORS: Fatih ELÇİ

PAGES: 139-152

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/181246>

NEVRES-İ KADİM'İN MÜNŞEÂT'INDA YER ALAN ELEŞTİRİ İÇERİKLİ İKİ TAKRİZ

Fatih ELÇİ¹

Özet

Bu çalışmada Nevres-i Kadim'in Münşeât'ında yer alan iki takrîzi ele alınmıştır. Bu takrîzler, birer edebî eleştiri ve yergiden ibaret olup; klasik Türk edebiyatında, daha çok bir eseri övmek veya tanıtmak için yazılan takrîzlerden farklıdır. Çalışmada, Nevres-i Kadim ve takrîzleri kısaca tanıtılmış; takrîzlerde yer alan Hâkim'in Dibâce'si ve Râzî'nin kasidesine ilişkin eleştiriler tespit edilerek belagat ilimi çerçevesinde değerlendirilmiş; takrîzlerin tenkitli metni oluşturularak çevriyazısı verilmiştir.

Anahtar Kavramlar: Nevres-i Kadim, Takriz, Eleştiri, Nesir.

TWO EULOGIES CONTENTED WITH CRITICISM IN NEVRES-I KADİM'S MUNSEÂT

Abstract

This study deals with two takrizes of Nevres-i Kadim found in his collection. These takrizes, comprising of criticism and satire, are different from those kinds of takrizes which are written rather for praising and introducing a literary work, in classical Turkish literature. In the study, Nevres-i Kadim and his takrizes are briefly introduced and criticisms found in takrizes on Hâkim's Dibace (introduction) and on a kaside (eulogy) of Râzî are determined and assessed within the framework of rhetoric. Creating the critical texts of takrizes, transcriptions of them are given.

Keywords: Nevres-i Kadim, Takriz, Criticism, Prose.

¹ Arş. Gör., Adıyaman Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, fatihelci@gmail.com.

GİRİŞ

Karz kökünden türetilen *takriz* kelimesine sözlüklerde genel olarak şu anlamlar verilir: ödünç verme; bir eseri, başına veya sonuna konulmak üzere manzum veya mensur bir yazı ile övme; eserin başına konulmak üzere tanınmış bir kişiden istenen tanıtıcı ve övücü yazı (Naci 2009: 658; Şemseddin Sami 2010: 1157; Devellioğlu 1999: 1027; İbrahim Cûdî 2006: 517). Sözlüklerde takrize yüklenen bu anlamlar bir bakıma takrizlerin edebî gelenekteki yerini de tanımlar niteliktedir (Karataş 2000'den akt. Gür 2014: 43). Nitekim bir edebiyat terimi olarak takriz, "Bir müellifin eserine genellikle müellifin ricası üzerine dönemin önde gelen âlim ve ediplerinin yazdığı övücü takdim yazısı" olarak tanımlanır (Uzun ve Arslan 2010: 472).

Yukarıda "takrîz" için verilen anlam ve tanımların ekseninde "övgü" vardır, fakat bazı kaynaklarda "dat: ض" yerine "zı: ظ" harfiyle yazılan, övgü anlamının yanında eleştiri anlamını da taşıyan "taḳrîz: تقریظ" kelimesi de mevcuttur. "Taḳrîz: تقریض" ve "taḳrîz: تقریظ" kelimeleri bazı sözlüklerde eş anlamlı gösterilmiştir (İbrahim Cûdî 2006: 517; Şemseddin Sami 2010: 1157; Naci 2009: 658). Ferit Devellioğlu, "takrîz: تقریظ" kelimesini, birinci anlam olarak "[Bir eseri] tenkid etme" şeklinde tanımlamış, ikinci anlam olarak da "taḳrîz: تقریض" ile eş anlamlı saymıştır (Devellioğlu 1999: 1027).

Ahmet Vefik Paşa da "takrîz: تقریظ" kelimesini "bir kitabın iyiliğini ve hatasını muhakeme etme" olarak açıklamış ve "takriz" kelimesinin taşıdığı bu karşıt ikili anlama işaret etmiştir (Karataş 2000'den akt. Gür 2014: 40). Mütercim Asım, karşıt iki anlam barındıran ve "ezdâd" diye adlandırılan kelimelerden olduğuna işaret ederek "takrîz: تقریض"i şöyle açıklar: "bir kimseyi medh eylemek manâsınadır [...] ve zemm eylemek manâsına olmakla zıdd olur[...] medh manâsında gûyâ ki memdûhu medh ile sâir nâstan kat' ve ifrâz edip ve zemm manâsında fasl ve mezemmetle namûsunu kat' etmiş olur" (Asım 2013: 3/3043).

TDV İslam Ansiklopedisi'nde kelimenin bu ikili anlamına işaret edilmiştir: "Karz (kesmek) kökünden takrîz de (تقریض) kişiyi övmek anlamında kullanılmakla birlikte bu övmek-yermek şeklinde karşıt anlam bildiren kelimelerdendir" (Uzun ve Arslan 2010: 39/472).

Çalışmamızın konusunu, Nevres-i Kadim'in Münşeât'ında yer alan ve edebî eleştiri amacıyla kaleme alınmış "takrîz" başlıklı iki yazısı oluşturmaktadır. Bu metinlerde "takrîz" kelimesi, bütün nüshalarda "taḳrîz: تقریض" şeklinde yazılmış ve "eleştirmek, tenkit etmek" anlamlarında kullanmıştır: "... mevzû-ı ebhâs-ı mecâlis-i yârân olup hüçûm-ı takrîz ve belâ-yı ta'rîz âb-rû-yı i'tibârınızı giderdi." Nitekim Arap edebiyatında da takrîzlerin övme işlevlerinin yanı sıra, bir işlevinin de tenkit ve değerlendirme olduğu bilinmektedir (Gür 20014: 45).

Bu yazıda, Nevres-i Kadim'in ele aldığı eserlere getirdiği eleştiriler belagat ilmi açısından değerlendirilmeye çalışılmış ve takrîzlerin çevriyazılı tenkidli metinleri verilmiştir.

1. Nevres-i Kadim

Doğum tarihi bilinmeyen Nevres-i Kadim (ö.1175/1761-62) aslen Kerküklüdür. Gerçek adı Abdürrezzak'tır, "Nevres", şiirlerinde kullandığı mahlasıdır. 19. yy. şairi Osman Nevres'ten ayırt edilebilmesi için Nevres-i Kadim olarak anılır. Tahsilini nerede ve kimlerden gördüğüyle ilgili bir bilgi bulunmamaktadır, ancak eserlerinden hareketle iyi bir tahsil gördüğü, Arapça ve Farsçayı iyi bildiği anlaşılmaktadır. Nevres ilk olarak Hekimoğlu Ali Paşa'nın resmî mektupçuluğu görevinde, daha sonraları ise müderrislik, kadı naipliği, Bosna, Tokat ve Filibe kadılığı gibi görevlerde bulunmuştur. Nevres yıllarca sürgün hayatı yaşamıştır. İlk olarak, Filibe kadısı iken Girit'in Resmo kasabasına sürülür; altı yıl sonra buradan da Bursa'ya sürülür. III. Mustafa zamanında affedilerek İstanbul'a döner. Sadrazam Koca Ragıp Paşa tarafından Kütahya kadılığına atanır, ancak kısa bir süre sonra azledilince, İstanbul'a döner ve yine Bursa'ya sürgüne gönderilir. Bursa'ya vardktan birkaç gün sonra vefat etmiştir. Kaynaklarda Nevres'in sürgün sebebi olarak; dilini tutamayışı, küfürbaz olması, dostlarının kalbini kırması ve kızdığı kişileri ağır bir dil ile hicvetmesi gösterilir. Nevres'in manzum ve mensur eserleri bulunmaktadır: *Türkçe Divan*, *Farsça Divan*, *Gazve-i Bedir*, *Tarihçe-i Nevres*, *Münşeât*, *Mebâliḡu'l-Hikem*, *Tercüme-i Târih-i Cihangir Şah* (Akkaya 2007: 55-57).

2. Münşeât'ta Yer Alan Eleştiri İçerikli İki Takrîz

Nevres-i Kadim'in takrîzleri klasik anlamdaki övücü takdim yazıları olan takrîzlerden tamamen farklıdır. Nevres-i Kadim takrîzi eleştiri/yeri anlamında kullanmıştır. Takrîzlerde, ele alınan eserler edebî bir değerlendirmeye tabi tutularak eleştirilmiştir. Takrîzlerde, edebiyat ve dil açısından eserlere yöneltilen eleştirilerin yanı sıra, yazarların kişiliklerini hedef alan tahkir edici ifadeler de yer almaktadır.

Takrîzlerde, eleştirilen eserlerden birincisinin Hâkim'in "dibace"si, ikincisinin ise Râzî'ye ait bir "kaside" olduğu belirtilmiştir. Ayrıca ikinci metinde, eleştiri sadedinde kasidenin kafiye ve redifi hakkında birtakım bilgilerin verildiği görülür. Ancak bunun dışında eser ve sahipleri hakkında herhangi bir bilgi verilmemiştir.

Süslü nesirle yazılmış bu takrîzlerde Farsça yapılı uzun tamlamaların, Arapça ve Farsça asıllı kelimelerin yoğun bir şekilde kullanıldığı gözlemlenmektedir. Müseccâ bir nesrin hâkim olduğu bu takrîzlerde düşünce, doğrudan ve basit bir şekilde ifade edilmeyip teşbih ve mecazlarla süslenerek dolaylı ve bazen de esprili bir üslupla dile getirilmiştir. Ayet, hadis, Arapça ibareler ve Türkçe, Farsça beyitlerle düşünceler desteklenmeye ve zenginleştirilmeye çalışılmıştır.

Aşağıda Nevres'in takrîzlerinde eserlere yönelttiği eleştiriler tespit edilerek belagat-fesahat ilminin ıstılahlarıyla açıklanmaya çalışılmıştır. Metinden yapılan alıntılar için parantez içerisinde belirtilen varak numaraları *Münşeât*'ın İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi'nde bulunan "*Münşeât-ı Nevres*, İstanbul

Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi, Yer Numarası: 894.35-1, Barkod: NEKTY01695, Shelf Location: IUNEK Yazma Eserler Birimi" künyeli nüshasına göredir.

2.1. Takrîz-i Şenşene-i² Hâkim-i Vak'a-nüvîs³

Bu takrîzde Hâkim'in bir dibacesi ele alınmıştır. Dibace hakkında hiçbir bilgi bulunmamaktadır. Takrîzdeki bilgilerden hareketle dibacenin kimliğine ulaşmak mümkün görünmemektedir. Eser daha çok üslup ve dil açısından genel ifadelerle eleştiriye tabi tutulur.

Nevres'in dibace hakkındaki eleştirileri genel olarak anlam ve söz dizimi üzerinde yoğunlaşır. Hâkim'in, güzel mazmunların ve renkli anlamların bağ ve bostanı olan geleneksel üslubu takip etmediğini; kalem atını yeni ve denenmemiş bir vadide koşturduğunu ve bundan dolayı da belagat ve fesahat uzmanlarının eleştiri oklarının hedefi olmaktan kurtulamayacağını ifade eder:

" Vâdî-i mergûb-ı pîşîn ki bâğzâr-ı mezâmîn-i dil-nîşîn ve bûstân-ı ma'ânî-i rengîndir , meslûk-ı kadem-i i'tibâr olunmayıp küme-yi düm-bürîde-i kalem-i u'cûbe-rakamı böyle çengelîstân-ı nâ-refte ve hârzâr-ı nâ-rûfteye uğratmak ve kendi kendini bu kadar âteş-nefesân-ı encümen-i belâgat ve şîrân-ı bîşe-i fesâhat ağzına atmak neden iktizâ ederdi ki mevzû'-ı ebhâs-ı mecâlis-i yârân olup hücum-ı takrîz ve belâ-yı ta'rîz âb-rû-yı i'tibârınızı giderdi." (62a)

Sevap kazanmak umuduyla dibaceye dercettiği hamd ü salavatı Tanrı katına götürecek olan meleklerin yaptıkları bu işten dolayı mahcup olacakları, esprili bir dille ifade edilerek metnin ne kadar kötü yazıldığı vurgulanmıştır:

"Bu dîbâcede mestûr hamd u salâvatdan maksûd olan kâlâ-yı girân-bahâ-yı müsevvebâtı bendergâh-ı icâbetde tamgâ-zede-i nazar-ı kabûl olmak için tahammül ü nakl eden berere-i sürûş haclet-zede-i ihtiyâr-ı kâr-ı bed ve çehre-figâr-ı tabânçe-i dest-i redd olacakları mukarrerdir." (62a)

Bazen de müellifin kişiliğine yönelik, "mü'ellif-i perîşân-şu'ûr" (61a) (aklı karışık yazar), "ey leffâf-ı hod-fürûş ve'y haffâf-ı bî-pâ-pûş" (62a) (ey kendini beğenmiş lafazan ve ayağında pabucu olmayan ayakkabıcı) gibi küçük düşürücü ifadelerin kullanıldığı görülür. Ama eleştirilerin genel olarak dil ve edebiyat alanında yoğunlaştığını

² Şenşene (ya da şinşine) sözlüklerde mizaç, huy, tabiat, adet, usul, gibi anlamlara gelmektedir (Steingass 2005: 763; Devellioğlu 1999: 989; Redhouse 2011: 1138). Ayrıca Arapçada bazı durumlarda, kâf'ın şin'e dönüşmesiyle gerçekleşen fonetik bir hadisenin adıdır (Durmuş 2010: 166). Hâkim hakkındaki tespitler ve takrizdeki eleştiriler göz önüne alındığında Nevres'in bu kelimeyi "adet, usul" anlamında kullanmış olması daha olası gözükmemektedir.

³ Takrizde bahsedilen Hâkim-i Vak'anüvîs'in, Nevres'in çağdaşı vak'anüvîs, şair ve edip olan Hâkim Mehmed Efendi olduğunu tahmin ediyoruz. Hâkim'in dili ve üslubuna ilişkin şu tespitler aslında takrizde yöneltilen eleştirilerle de uyusmaktadır: "İnşa sanatındaki ustalığı çağdaşlarınca da kabul edilen Hâkim'in dili çok ağırdır. Nazım ve nesirdeki maharetini göstermek isteyen müellif olayların önemli olanını olmayanından ayırmaya özen göstermemiş; yer yer manzum kıtalar, mensur inşa denemeleri ve çeşitli itirratlar arasında olayların anlaşılmasını güçleştirmiştir." (İlgürel 1997: 15/189).

söylemek mümkündür. Özellikle klasik belagete ait terimler ile ifade edilen bu eleştirileri şu başlıklar altında incelemek mümkündür:

2.1.1. Kelimenin Fesahati İle İlgili Kusurlar: Garabet

Garabet; yaygın olarak kullanılmadığından anlamda belirsizliğe neden olan ya da anlaşılmayan kelime, ibare ve tabirlerin kullanılması olarak tanımlanan bir fesahat kusurudur (Saraç 2014: 40). Takrîzde, bu kusur sıkça dile getirilir. Hâkim'in ifadelerinde, söz ile anlam arasındaki ilişkiyi bulmak ve sözü anlamlandırmak bir tarafa, böyle bir ilginin varlığı bile tartışma konusu olduğu ifade edilir: "miyâne-i lafz u ma'nâda cüst-cû-yı münâsebet ü iltiyâm sevdâsıyla cühelâ vü ulemâ beynine vardır yokdur diyü kılıc düşürüp âlemi birbirine katmaktır." (61a)

Yine dibacenin dilindeki garabet ve muğlaklığa esprili bir üslupla değinir. Nevres; dibacenin garip ibarelerine, tuhaf kinayelerine farzımuhal bir anlam vermeye çalıştım ama içinden çıkamadım; nihayet değil ben, vahiy meleği Cebrail, melekût âleminin büyük melekleri bile yıllarca levh-i mahfuzu inceleseler bu ibarelerin kaynağını ve hangi sözlükte geçtiğini bulamazlar, diye ifade eder:

" Üstâd-ı hezâr-fenn-i akl-ı müstefâda ibârât-ı garîbe vü kinâyât-ı acîbesin arz edip tarîka-ı farz-ı muhâl ile ma'nâ istedim, sürh-rûy-ı gül-güne-i acz u infi'âl ve dil-girifte-i hafakân-ı ıztırâb u melâl olup didi ki ben degil akl-ı küll ya'ni nâmûs-ı ekber, h'acegân-ı medâris-i melekût ve hulefâ-yı debistân-ı lâhût i'ânetleriyle kitâb-hâne-i âlem-i ceberûtda sad hezâr sâl tetebbu'-ı kamûs-ı levh-i mahfûz ve te'emmül-i mezâyâ-yı melhûz u melfûz eylese yine bu ibârât-ı garîbenin ne kangı lugatde oldığın bilebilir ve ne bi-vechin mâ müfâd u mazmûnuna zafer bulur. " (61b)

2.1.2. Kelâmın Fesahati İle İlgili Kusurlar: Ta'kid, Za'f-ı Te'lif, Tenâfür-i Kelimât

Söz diziminde cümle unsurlarının doğru kullanılmamasından kaynaklanan anlam kapalılığı olarak tanımlanan **ta'kid** (Saraç 2014: 42) ve yine sözdiziminin dil kurallarına, ortak beğeni ve genel kabul gören usule uymaması olarak tanımlanan **za'f-ı te'lif** (Saraç 2014: 41) takrîzde dile getirilen diğer kusurlardır. Nevres, bu tür kusurları, yani tenâfûr, ta'kid ve za'f-ı te'lifi çeşitli benzetme ve istiarelerle ifade eder. Sözelimi, kelimelerdeki ses uyumsuzluğunu ve ibarelerdeki anlam karışıklığını Arap saçına benzetir: "Sûret-i hurûf-ı nâ-mütenâsib-i elfâz u ibârâtı perîşânî vü iğlâkda müşâbih-i mûy-ı zengî ..." (61b)

Yine anlam ve işaretlerinin uyumsuz yapısının, anlam belirsizliği (ta'kid) ve abartı (iğrâk)da esrarkeşin hayallerini andırdığından bahsedilir: "... heyûlâ-yı nâ-mütenâsık-ı ma'ânî vü işârâtı ta'kid ü iğrâkda muhâkî-i hayâl-i bengî ..." (61b)

Kelimelerin anlamdan yoksun oluşu eleştirilirken, su ve toprağın orantılı bileşimi sonucu hayat bulan insanın yaratılışına telmihte bulunularak ifade edilir: "... kavâlib-i bî-rûh-ı mevâlîd-i hurûfı mahrûm-ı imtizâc-ı hamîr-mâye-i mâ' u tıyn ..." (61a-61b)

Telaffuzu zorlaştıran bir kusur olarak tanımlanan **tenâfûr-i kelimât** ise benzer seslerin bulunduğu kelimelerin bir arada kullanılmasından kaynaklanan bir uyumsuzluktur (Saraç 2014: 41). Bu durum takrîzde eleştiri konusu edilen bir diğer husustur. Mesela, teselli veya özür için söylenen ifadelerdeki kakafoni ve uyumsuzluğun rahmet yolunun yolcularına bir işkence olduğu dile getirilir: "... hurûf-ı elfâz-ı tasliye vü tarziyesinin tenâfûr ü tenâkürî ervâh-ı hüddât-ı şâh-râh-ı rahmete haylî zahmetdir." (61a)

2.1.3. Seci İle İlgili Kusurlar

Nevres, dibaceyi eleştirirken, fasıla sonlarındaki secilerde uyumun olmamasına dikkati çeker: "... silk-i sûtûr-ı ser-â-ser-i kusûrunda saf-keşîde-i vakfegâh-ı karâr olan hurûfunı müfredât-ı nüsha-ı hecâyâ tatbîk itdim, hurûf-ı şînden özgesi muvâfık gelmedi." (61b)

2.2. Takrîz-i Kasîde-i Râzî-i Kirâzî

Bu takrîzde Nevres, Râzî-i Kirâzî⁴ adlı şairin bir kasidesini ele alır. Bir önceki takrîzde bulunan benzer eleştiriler bunda da vardır. Bu eleştiriler, daha çok anlam ve söz diziminde görülen kusurlar üzerine odaklanır. Zaman zaman edebî eleştirinin sınırları aşarak şairin kişiliğini hedef alan ve eleştiriden çok hakaret içeren ifadeler sarf edilir: "... nâzım-ı kabâhat-nâ-şînâsı har-gele-i mer'â-yı cehlin pîş-rev ü dâ-nâsı ..." (63b) (hatasını bilmeyen manzumeci, cehalet otlağında yayılan hergelenin önde gideni); "... müşârûn bî'l-benân-ı ta'n u tenfîr iden Râzî-i gûsiste-mehâr..." (63b) (yergi ve nefret parmağıyla gösterilen dizgininden boşanmış Râzî); "... ey nâzım-ı bî-hûş ve'y dellâl-i hîç-ber-dûş ..." (64a) (ey akılsız manzumeci, ey eli boş (baldırı çıplak) satıcı).

Kasidede, ne soru sorulabilecek ve ne de cevap alınabilecek, üzerinde kafa yorup zaman harcayanların dahi ayıplanacağı, cahillikle itham edileceği son derece yanlış bir meseleden bahsedildiği ifade edilmektedir:

"... ne böyle bir mes'ele ki sâ'il ü muhâtab ruhsat-ı sû'âl ve fursat-ı cevâb bulamayıp dem-beste-i mevkîf-i kelâl ve şermende-i eser-i infi'âl ola, der-âverde-i pîşgâh-ı nazar etmişdir ve ne bu makûle galat-ı fâhiş ki adem-i ihtimâl-i savâb ile teccüs-i rahne-i halel ü hatâsına izâ'at-ı nakdîne-i vakt u zamân ve tevcih-i nigâh-ı dikkat u im'ân edenler nişâne-i nüşâbe-i ta'n u techîl olunmak muktezâ-yı kâ'ide-i nefsü'l-emr ola, işitmişdir." (62b)

⁴ Bu şair kaynaklarda tespit edilememiştir.

Nevres, bu takrizde düşünce ve tezlerini ayet ve hadislerle ispat etmeye ya da desteklemeye çalışır. Yine eleştirileri dil ve edebiyat alanında yoğunlaşırken, klasik belagatin istilahlarına başvurarak değerlendirmelerde bulunur. Bu eleştirileri bir kaç grupta toplamak mümkündür:

2.2.1. Kelimenin Fesahati ile İlgili Kusurlar: Garabet

Nevres, Râzî'nin kasidesini eleştirirken, anlam belirsizliği, lafız-anlam uyumsuzluğu, hatta alakasızlığı ve veznin anlam üzerindeki olumsuz etkisine dikkati çeker. Sözünün lafzı, anlamına düşman; vezni, anlamın yolunu kesmiş, tuhaf gazelinden çıkan anlamları ezelde kader defterini yazan kâtipler bile duymamıştır, der:

" Yâ Rab bu ne turfe suhandır ki lafzına ma'nâ düşmen ve ma'nâsına vezni reh-zendir. Yâ Rab bu ne u'cûbe gazeldir ki ahkâm-ı neş'et ü sudûrî bîgâne-i sâmi'a-ı vekâyi'-nüvîsân-ı ezeldir." (62a)

Yine kâh astronomi ilmine kâh inanç dünyasına göndermede bulunarak nükteli bir dil ile lafız-anlam uyumsuzluğuna işaret eder. Mesela, lafız ile anlam öylesine birbirinden uzaktır ki binlerce yıl uğraşa da akıl mühendisinin bunları bir araya getirmesi imkânsızdır. Hatta Âdem ile Şeytan'ın, iman ile küfrün bir araya gelmesi nasıl imkânsız ise, şiirindeki lafızlar ile anlamların da bir araya gelmesi öylesine imkânsızdır:

"... miyâne-i lafz u ma'nâsın peymûde-i endâze-i farz-ı muhâl ve sâha-ı beyne's-sütûrın mesâha-ı hatavât-ı ihtimâl idüp atlas-ı düvânzdeh-gez-i sinîn-i heft hezârî hezâr sâl bahye-i köhne-kabâ-yı zâl-i zamân etse ne evvelîn hatve-i 'azîmetinde nihâyet-i merâtib-i süllem-i fenâdan özge bir kademeye nihâde-i pâ-yı vüsûl olabilir ve ne adem-i muvâfakat-ı Âdem ü Şeytân ve mutâbakat-ı küfr ü îmân gibi mübâyenet ü mugâyeretden gayrı ile miyânelerin bulabilir ..." (62a)

Anlam kargaşası/belirsizliği o derecededir ki lugaz ve muammada uzman olanların dahi anlamı çözemeyeceği ifade edilerek anlamdaki müphemliğe vurgu yapılmaktadır: "... meşşâtagân-ı arâ'is-i lugaz u mu'ammâ keşf-i kınâ'-ı müfâd-ı ser-â-pâ hatâsına imâle-i zimâm-ı akl-ı müstefâd ve itâle-i eyâdî-i zihn-i Hudâ-dâd etse nümâyîş-i sûret-i mefhûmuna kâdir olamaz." (63b)

2.2.2. Kelâmın Fesahati ile İlgili Kusurlar: Ta'kid, Za'f-ı Te'lif, Tenâfür-i Kelimât

Söz dizimi kusurlarından kaynaklanan, meramın anlaşılmasını zorlaştıran karışıklık ve düzensizlik eleştirilir. Bu eleştirilerini yine birtakım benzetmelerle ifade etmeyi tercih eder. Sözelimi, anlamlarındaki karışıklığı ve ta'kidî; sözlerindeki uyumsuzluk Arapsaçı gibi öylesine birbirine girmiş ve karmaşık bir hâl almış ki anlam gelinini süsleyenler, bin dişli tarakla tarasalar yine de onlardaki düğümleri çözemezler, ifadesiyle dile getirir:

"... tesviye-i hurûf-ı nâ-sâzı mûy-ı zengî ve hayâl-i bengî gibi bir mertebe girih-gîr-i ihtilâl ve ber-hem-horde-i kesel ü kelâldir ki çehre-perdâzân-ı ebkâr-ı ma'nâ gîsû-yı bürîdenî-i lâm-me'âline havâle-i şâne-i hezâr-dendâne-i ihtimâl eylese güşâyîş-i pîçîş ü ta'kidine zafer bulamaz." (63b)

Şiirin çirkin tabirlerle dolu olduğu ve duyulmamış kelimelerin manasına nüfuz etmenin imkânsız olduğu ifade edilmektedir:

"Müsebbihân-ı berere -i melâ'ik-i sebak-âmûz debistân-ı melekûtdan istifâde itdiği meleke ile i'mâl-i fikr ü hayâl etse bu kasîde-i hâtır-hırâş-ı neşter-te'sîrin mezâyâ vü ma'nâsına îsâl-i nâhun-ı nigâh-ı im'ân etmek muhâl ve müverridân-ı متکین على الاراك mutteki'ine 'ale'l-era'ik meş'ale-i bâlâ-hâne-i lâhûtdan istinâre ettiği şu'le-i zulmet-güdâz-ı idrâk ile iş'âl-i şem'a-ı encümen-i makâl ve işgâl-i müdakkik-i 'akl-ı fa'âl eylese bu neşîde-i nâ-şinîde ta'bîrin habâyâ-yı hired-fersâsına imrâr-ı târ-ı enzâr-ı iz'ân etmek mahz-ı hayâldir." (63a)

2.2.3. Aruz Kusurları

Nevres, şairin beyitlerinin aruz ilmi açısından da kusurlarla dolu olduğunu cinaslı ifadelerle dile getirir. Hatalarla dolu (kaside) sarayın (beytin) gelin odasındaki (anlam) gelininin aruz elbisesinden çıplak olduğu vurgulanmaktadır: "Beytül-hicâl-i kusûr-ı pür-kusûrının arûs u şâhidi bürehne-i libâs-ı arûz ..." (63a)

3. Nevres-i Kadim'in Münşeât'ında Yer Alan Takrîzlerin Çevriyazısı

Aşağıda metinlerini verdiğimiz Nevres-i Kadim'in bu iki takrîzi onun *Münşeât*'ında yer almaktadır. Metinler, sekiz nüshadan faydalanarak oluşturulmuş tenkidli metinlerdir. *Münşeât*'ın nüshalarının bulunduğu kütüphaneler ve takrîzlerin varak numaraları kaynakçada verilmiştir.

3.1. Takrîz-i Şenşene-i Hâkim-i vak' a-nüvîs

Sübhâna'llâh bu ne şekl nüsha-ı şîrâze-düşmendir ki şe'âmet ü saķâmet-i dîbâcesinin merâtib-i derecât-ı havâşşından bidâyet-i hâşşiyyeti mü'ellif-i perîşân-su'ûrı varṭa-ı hevlnâk-ı sū'-i hâtımeğe uğratmak ve nihâyet-i te'sîri miyâne-i lafz u ma'nâda cüst-cü-yı münâsebet ü iltiyâm sevdâsıyla cühelâ vu 'ulemâ beynine vardır yokdur diyü kılıc düşürüp 'âlemi birbirine kırmıştır. Elfâz-ı bî-mesâsı hâric ez-defter [u] midâd u kalem; ma'nâ-yı taḥayyür-fezâsı târîḥ-i binâ-yı serây-ı 'adem; merâret-i gülü-süz-ı şeker-i şükrine nisbet telḥî-i ḥanṣal-ı küfrân-ı ni'met ni'met ve ḥurûf-ı elfâz-ı taṣliye vü tarziyesinin tenâfûr ü tenâkürü ervâḥ-ı hüdât-ı şâh-râh-ı rahmete ḥaylî zaḥmetdir. Meşîme-i bütûn-ı ümmehât-ı maḥâbirden telvîş-i dâman-ı kavâbil-i şaḥâ'if iden kavâlib-i bî-rûḥ-ı mevâlid-i ḥurûfî maḥrûm-ı imtizâc-ı ḥamîr-mâye-i mâ' u tıyn ve i'tiyâd-ı şîme-i veşîme-i muşannıf ile hedef-i siḥâm-ı ṭa'n u teşnî' olan pūç-mağzân-ı fıkârât u zûrûfunuḡ ser-â-pây-ı cevâriḥ ü a'zâsı mecrûḥ-ı erre-i şîn-i şeyâṭındır. Şüret-i ḥurûf-ı nâ-mütenâsib-i elfâz u 'ibârâtı perîşânî vü iḡlâķda müşâbih-i mûy-ı zengî ve heyûlâ-yı nâ-mütenâsık-ı ma'ânî vü işârâtı ta'ķîd ü iḡrâķda muḥâķî-i ḥayâl-i bengî, silk-i sûtûr-ı ser-â-ser-i kuşûrunda şaf-keşîde-i vakfegâh-ı karâr olan ḥurûfunı müfredât-ı nüsha-ı hecâyâ taṭbîķ etdim, ḥurûf-ı şînden özgesi muvâfiķ gelmedi. Sevâd-ı ḥurûf-ı sâ'iresi kaḡgı lûgatda ne şekl millet lisânında oldıḡını

bilemedim. Olmadı mufaşşalât-ı kütüb-i lügâtdan nüsha-ı tavîlü'z-zeyl-i Deşîşe'ye ta'mîk-i nazar-ı dikkat etdim, ancak iki şîn buldum. Bu dîbâce-i turfe-üslûba havâle-i gümâşteğân-ı sa'y u himmet etdim, her lafz-ı süst-esâsında iki sîn buldum. Üstâd-ı hezâr-fenn-i 'aql-ı müstefâda 'ibârât-ı ğarîbe vü kinâyât-ı 'acîbesin 'arz edip tarîka-ı farz-ı muhâl ile ma'nâ istedim, sürh-rüy-ı gül-güne-i 'acz u infî'âl ve dil-girifte-i hafaķân-ı ıztırâb u melâl olup dedi ki ben değil 'aql-ı küll ya'ni nâmûs-ı ekber, h'acegân-ı medâris-i melekût ve hulefâ-yı debistân-ı lâhût i'ânetleriyle kitâb-hâne-i 'âlem-i ceberûtta şad hezâr sâl tettebbu'-ı kâmus-ı levh-i mahfûz ve te'emmül-i mezâyâ-yı melhûz u melfûz eylese yine bu 'ibârât-ı ğarîbeniñ ne kangı lügâtde oldıgın bilebilir ve ne bi-vechin mâ müfâd u mazmûnuna zafer bulur. Bu dîbâcede meşûr hamd u şalâvatdan maķşûd olan kâlâ-yı girân-bahâ-yı müşevvebatı bendergâh-ı icâbetde tamgâ-zede-i nazar-ı kabûl olmak için taħammül ü naķl eden berere-i sürüş haclet-zede-i ihtiyâr-ı kâr-ı bed ve çehre-figâr-ı tabânçe-i dest-i redd olacaķları muķarrerdir. Ey leffâf-ı hod-fürüş ve'y haffâf-ı bî-pâ-püş! Vâdi-i mergûb-ı pîşin ki bāğzâr-ı mezâmîn-i dil-nişin ve bûstân-ı ma'ânî-i rengindir, meslûk-ı kadem-i i'tibâr olunmayıp küme-yi düm-bürîde-i kalem-i u'cûbe-raķamı böyle çengelistan-ı nâ-refte ve hârzâr-ı nâ-rüfteye uğratmaķ ve kendi kendini bu kadar âteş-nefesân-ı encümen-i belâğat ve şîrân-ı bîşe-i feşâhat ağızına atmaķ neden iktizâ ederd ki mevzû'-ı ebhâs-ı mecâlis-i yârân olup hücum-ı takrîz ve belâ-yı ta'rîz âb-rû-yı i'tibârınızı giderdi. **Beyt**

Dağı çok mâye gerek saña hünerden tâ kim

Olasın kişver-i endîşede mollâ Hâkim

3.2. Takrîz-i kaşide-i Râzî-i Kirâzî

Yâ Rab bu ne turfe şuhândır ki lafzına ma'nâ düşmen ve ma'nâsına vezni reh-zendir. Yâ Rab bu ne u'cûbe ğazeldir ki ahlâm-ı neş'et ü şudûrî bigâne-i sâmi'a-ı veķâyî'-nûvisân-ı ezeldir. Mühendis-i 'aql-ı mücerred ki 'âmîl-i kâr-hâne-i ezel ü ebeddir; miyâne-i lafz u ma'nâsın peymûde-i endâze-i farz-ı muhâl ve sâha-ı beyne's-sütûrın mesâha-ı haţavât-ı ihtimâl idüp atlas-ı düvânzdeh-gez-i sinîn-i heft hezârı hezâr sâl baħye-i köhne-ķabâ-yı zâl-i zamân etse ne evvelîn haţve-i 'azîmetinde nihâyet-i merâtib-i süllem-i fenâdan özge bir kademeye nihâde-i pây-ı vüşûl olabilir ve ne 'adem-i muvâfaķat-ı Âdem ü Şeytân ve muţabaķat-ı küfr ü îman gibi mübâyenet ü muğâyeretden ğayrı ile miyânelerin bulabilir ve müderris-i tîz-fehm-i hîred ki mümeyyiz-i hayyiz-i nik ü beddir, çâr-dîvâr-ı 'anâsır ile peżîrâ-yı kıyâm ve şûret-pîrâ-yı istiħkâm olan vücûd-ı beşerden ihtiyâr-ı maķşûre-i ķalb-ı pāk ve irtikâb-ı külfet-i zihn-i derrâk edip devr etdiği ebvâb-ı kitâbda ne böyle bir mes'ele ki sâ'il ü muhâţab ruhşat-ı sū'âl ve fırsat-ı cevâb bulamayıp dem-beste-i mevķif-i kelâl ve şermende-i eşer-i infî'âl ola, der-âverde-i pîşgâh-ı nazar etmişdir ve ne bu maķûle ğalaţ-ı fâhiş ki 'adem-i ihtimâl-i şavâb ile tecessüs-i raħne-i ħalel ü haţâsına ızâ'at-ı naķdîne-i vaķt u zamân ve tevcîh-i nigâh-ı dikkat u im'ân edenler nişâne-i nüşâbe-i ta'n u techîl olunmaķ muķteżâ-yı kâ'ide-i nefsu'l-emr ola, işitmişdir. Bu manzûme-i 'acîbü't-terķib ve ğarîbü't-tertibin mücâneset-i elfâz-ı bî-esâsı müzekkir-i cinâs-ı incâs u encâs ve mürâhenet-i maşâri'-i nâ-resâsı muķârin-i اعوذ من شر الوسواس e'ûzu min-şerri'l-vesvâs⁵ tekerrür-i revâdif ü kavâfisi Şeytân Şeytân üstüne ve tağayyür-i mezâmîn ü maţâvisi hûsrân hûsrân üstüne. Miyâne-i sûtûr-ı meķşûfî çehre-i zengîye behaķdan 'ânîz

⁵ Kalplere vesvese veren şeytanın şerrinden (Allah'a) sığınırım.

olan beyāz, niķāt-ı zūrūf u ħurūfı nişāne-i engüşt-i i' tirāz; maṭla' ı bāḥter, maḳta' ı ebter, meşīme-i ' aķīme-i ṭab' -ı nāzımdan nisbet-i tevellüdle Velīd İbn Yezīd, ḥasb-i ḥāl-i nāzım-ı pelīd **عَیْدَ كُلِّ جَبَّارٍ وَاسْتَفْتَحُوا وَخَابَ كُلُّ جَبَّارٍ عَنِيد** ve'stefteḥü ve ḥābe küllü cebbārin ' anīd⁶, eşheb-i siyeh-zānū-yı kalem çerāgāh-ı evvel-i mā-ḥalāka'llāhdan geşt ü güzār-ı merā' i ve gül-geşt ü seyr ü temāşā-yı kūh u deşt ederek kenār-ı rūdbār-ı imkānda beste-i pā-bend-i vücūd ve keşīde-i ṭavīle-i şühūd olalı şaḥīfe-i rūzgāra ne böyle bir naķş-ı pāy ki taḥayyül-i resm-i vārūnı ta' ṭīl-i kuvvet-i müdrike-i kār-bendān-ı kemāl eyleye, bırakmışdır ve ne nāvdān-ı ebr-i maṭīr-i kıdem ḥuşkīde-lebān-ı serābzār-ı ' ademe ifāza-ı reşāşe-i mā' u'l-ḥayāt-ı imkān edelden bir ejder-i merd-ḥ'ār-ı āteş-feşān dehānından bu gūne telḥ-ābe-i dimāg-süz aķmışdır. Müsebbihān-ı berere-i melā' ik-i sebaķ-āmūz debistān-ı melekūtdan istifāde etdiđi meleke ile i' māl-i fikr ü ḥayāl etse bu kaşīde-i ḥāṭır-ḥırāş-ı neşter-te' şīriḡ mezāyā vü ma' nāsına işāl-i nāḥun-ı nigāh-ı im' ān itmek muḥāl ve müverridān-ı **على الاراك** **ممكنين** **فيها** mutteki ' ine [fihā] ' ale'l-era' ik⁷ meş' ale-i bālā-ḥāne-i lāhūtdan istināre etdiđi şu' le-i zūlmet-güdāz-ı idrāk ile iş' āl-i şem' a-ı encūmen-i maḳāl ve işgāl-i müdaķķik-i ' aķl-ı fa' āl eylese bu neşīde-i nā-şinīde-ta' bīriḡ ḥabāyā-yı ḥired-fersāsına imrār-ı tār-ı enzār-ı iz' ān itmek maḥz-ı ḥayāldir. Beytū'l-ḥicāl-i kuşūr-ı pūr-kuşūrının ' arūs u şāhidi būrehne-libās-ı ' arūz u şāhidi-i tevriye vü ihām ve icāz u tesviye-i ħurūf-ı nā-sāzı mūy-ı zengī ve ḥayāl-i bengī gibi bir mertebe girih-gīr-i ihtilāl ve ber-hem-ḥorde-i kesel ü kelāldir ki çehre-perdāzān-ı ebkār-ı ma' nā gīsū-yı būridenī-i lām-me' āline ḥavāle-i şāne-i hezār-dendāne-i ihtimāl eylese güşāyiş-i pīçiş ü ta' ķidine zafer bulamaz ve meşşātagān-ı ' arā' is-i luğaz u mu' ammā keşf-i ķinā' -ı müfād-ı ser-ā-pā ḥaṭāsına imāle-i zimām-ı ' aķl-ı müstefād ve iṭāle-i eyādī-i zihni Ḥudā-dād itse nümāyiş-i şūret-i mefḥūmuna kādir olamaz. Elfāz-ı bī-misāsı **Beyt**

چیز دیگر بدی و رای سخن

آن فرود آمدی بجای سخن

Çiz-i diğer budī verā-yı soḡen

Ān fūrūd-āmedī be-cāy-ı soḡen⁸

esāsından bīrūn ve maşārī' -i nā-resāsı imtizāc-ı ħurūfı ile ħurūf-ı tehecciden şermsār u maḥzūn nāzım-ı ḳabāḥat-nā-şināsı ḥar-gele-i merā' y-ı cehliḡ pīş-rev ü dānāsı eş' ārında murād u ḥayāl etdiđi mażmūn-ı nā-peydāsı bizim Māhir Çelebī'nin eşnā-yı şohbetde mażmūn olmaķ üzere söylediđi **المعنى فى بطن الشاعر** el-ma' nā fi-baṭni' ş-şā' ir⁹ ma' nāsı mānend-i suḡan-i şinīde bu manzūme-i ' ibret-nümānıḡ tekerrür-i revādīf ü ḳavāfī-i nā-mütenāsibe ve taḡayyūr-i ḳavālib-i ma' ānī-i ḡayr-ı mūtenāsıķasıyla kendüyi teşḥīr ve müşārūn bi' l-benān-ı ṭa' n u tenfir eden Rāzī-i gūsiste-mehār, rūbūde-i çevgān-ı lām-ı istiḡrāk olup mersā-yı kerān-tā-kerān-ı **والشعراء يتبعهم الغاوان** ve' ş-şu' arāu yettebi' uhumu' l-gāvun¹⁰ da güṭe-ḥ'ār ve dest ü pā-zen-i gird-āb-ı ızṭırāb u ızṭırār olduķda **الغريق يتشبث بكل**

⁶ Peygamberler, Allah'tan yardım istediler ve her inatçı zorba hüsrana uğradı. İbrahim, 14/15.

⁷ [Orada] tahtlar üzerine kurularak.. Kehf, 18/31.

⁸ Sözdən başka bir şey olsaydı, sözün yerine o indirilirdi.

⁹ Anlam, şairin içindedir.

¹⁰ Şairlere ise haddi aşan azgınlar uyarlar. Şuara, 26/224.

الشيش ولو ذكر الكشيش el-ğarîḳ yeteşebbeşu bi-kulli'l-ḥaşış velev zekeru'l-keşîş¹¹ me'âliyle her gördüğüne yapışmış illâ²-i istiṣnâya ki mîzbân-ı resen-bâzân-ı ان من الشعر لحكمة inne mine'ş-şî'ri le-ḥikmetendir¹², yapışmamış ve gül-güne-i ruḥsâre-i düşîze-i ma'ânî ve kuvvetü'z-zahr-ı Zahir ü Hâkânî olan ḥ'ân-ı yağmâ-yı na' mā-yı ان من البيان لسحرا inne mine'l-beyânî le-siḥrâ¹³ya girişememiş ey nâzım-ı bî-hüş ve'y dellâl-i hîç-ber-düş! Vâdî-i eş'ârda iḥrâz-ı kaşabu's-sabaḳ-ı imtiyâz u iştihâr eden şu'arâ şemşîr-i şâ'ika-te'sîr-i zebâna âb ve ḥancer-i ciger-şikâf-ı ḥüsn-i beyâna tâb verip ser-mâye-i 'ömr-i 'azîzin ḥaşmının hicv ü tezyîfine şarf etse ne böyle bir sebep-i bed-nâmî olacak vâdî-i nâ-refte-i ḳahḳaha-fermâ bulabilir ve ne senin bu türrehât ile kendi kendiye etdiğin rengi kimse kimseye edebilir. **Ḳıṭ'a**

Saḡa ey Râzi-i âşüfte-dimâğ
Ne belâ şî'r ile bed-nâm olmak
Ḥod-fürüş olmadan alçaḳ degil a
Gil-fürüş-ı der-i ḥammâm olmak

Sonuç

Nevres-i Kadîm'in *Münşeât*'ında yer alan iki takrîz içerikleri bakımından dikkati çekmektedir. Bu takrîzler incelendiğinde, yaygın anlamıyla bir eserin tanıtımı ve övgüsü için yazılan türden olmadıkları, aksine eleştiri ve yergi için kaleme alındıkları görülür.

Birinci takrîzde, Nevres, çağdaşı vakanüvis Hâkim Mehmed Efendi'nin bir eserine yazdığı dibaceyi eleştirmektedir. Nevres, dibacenin dilinin fesahat ve belagatten yoksun olduğunu, yazarın özgün bir dil ve üslup denediği, ancak bunda başarılı olamadığı gibi gülünç duruma düştüğünü ifade eder. Kelime ve harflerdeki ses uyumsuzluğu (tenâfür), alışılmadık kelimelerin kullanımı (garâbet), anlamda belirsizlik (ta'kid) vb. fesahat kusurları, özellikle eleştirilen hususlardır.

İkinci takrîzde, kimliğini tespit edemediğimiz Râzî adlı bir kişinin kasidesi eleştirilir. Bu eleştiriler de fesahat ve belagat kurallarının ihlali hususunda yoğunlaşır. Özellikle, anlam ve lafızdaki uyumsuzluk, konudaki tuhaflık, söz dizimindeki başarısızlık, cinas, redif ve kafiyelelerdeki tutarsızlık, anlamdaki belirsizlik gibi hususlar dile getirilir. Bu eleştiriler çeşitli mecaz, teşbih, istiareden örülü esprili bir dil ile ifade edilir. Ancak yazarın zaman zaman edebî eleştiri sınırlarını aştığı, muhataplarını küçük düşüren ve hakaret içeren ifadeler kullandığı da görülür.

Nevres, örneklendirme yöntemini kullanmadığından, bu önemli tespitlerini nesnel düzeye taşıyamamış; bütün eleştiri ve iddialarında metnin okunmasından hâsıl olan genel bir intibai dile getirmekten öteye geçmemiştir. Eleştirilen hususlar somut örneklerle ortaya konulsaydı; ta'kid, tenâfür ve garâbetin geçtiği kelime ve cümleler

¹¹ "Boğulmakta olan kişi çer çöpe (ne bulursa ona) yapışır, velev keşîşin aleti de olsa." İbarenin Arapçada kullanılan birinci parçası Türkçede "Denize düşen yılana sarılır." atasözünün karşılığıdır. İbarenin ikinci parçası ise tehzil yoluyla eklenmiştir.

¹² Şiirde hikmet vardır. Hadis.

¹³ Beyanda sihir vardır. Hadis.

tespit ve tahlil edilseydi; redif ve kafiye kusurlarını barındıran beyitler gösterilseydi, şüphesiz eleştiri tarihine büyük bir katkı sağlanmış olunacaktı. Bütün bunlara rağmen, bu takrîzler, klasik metin eleştirisinde nelere dikkat edildiğini göstermesi bakımından önem arz etmektedir. Bu iki takrîzin yayımlanarak ilgililerin dikkatine sunulmasının yararlı olacağını umuyoruz.

Kaynakça

- Akkaya, Hüseyin (2007). "Nevres, Abdürrezzâk". *TDV İslam Ansiklopedisi*. C. 33. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları. 55-57.
- Devellioğlu, Ferit (1999). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*. Ankara: Aydın Kitabevi.
- Durmuş, İsmail (2010). "Şîn". *TDV İslam Ansiklopedisi*. C.39. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları. 165-166.
- Gür, Nagihan (2014). *Klasik Türk Edebiyatında Takrîz*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Balıkesir: Balıkesir Üniversitesi.
- İbrahim Cûdî Efendi (2006). *Lûgat-ı Cûdî*. hzl. İsmail Parlatır-Belgin Tezcan Aksu-Nicolai Tufar. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- İlgürel, Mücteba (1997). "Hâkim Mehmed Efendi". *TDV İslam Ansiklopedisi*. C. 15. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları. 189-190.
- Muallim Naci (2009). *Lûgat-ı Nâcî*. hzl. Ahmet Kartal. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Mütercim Âsım Efendi (2013). *Kâmûsu'l-Muhît Tercümesi*. hzl. Mustafa Koç-Eyyüp Tanrıverdi. İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları.
- Nevres-i Kadim. *Münşeât*. Almanya Milli Kütüphanesi Türkçe Yazmaları, Ms.or.oct.1949. 57b-60a.
- Nevres-i Kadim. *Münşeât*. İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi. Yer Numarası: 894.35-1, Barkod: NEKTY01625, Shelf Location: IUNEK Yazma Eserler Birimi. 44b-46a
- Nevres-i Kadim. *Münşeât*. İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi. Yer Numarası: 894.35-1, Barkod: NEKTY05707, Shelf Location: IUNEK Yazma Eserler Birimi. 60a-62a.
- Nevres-i Kadim. *Münşeât*. Atatürk Üniversitesi Kütüphanesi, Seyfettin Özege, A.S. Levent Böl. 8. 48b-51a.
- Nevres-i Kadim. *Münşeât*. İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi. Yer Numarası: 894.35-1, Barkod: NEKTY01695, Shelf Location: IUNEK Yazma Eserler Birimi. 61a-64b.
- Nevres-i Kadim. *Münşeât*. İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi. Yer Numarası: 8.001.5, Barkod: NEKTY03389, Shelf Location: IUNEK Yazma Eserler Birimi. 43a-44b.

Nevres-i Kadim. *Münşeât*. İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi. Yer Numarası: 894.35-1, Barkod: NEKTY10350, Shelf Location: IUNEK Yazma Eserler Birimi. 52b-54a.

Nevres-i Kadim. *Münşeât*. Süleymaniye Kütüphanesi, Esad efendi, 3891. 50b-53a.

Redhouse, Sir James W. (2011). *Turkish and English Lexicon*. İstanbul: Çağrı Yayınları.

Saraç, M. A. Yekta (2014). *Klasik Edebiyat Bilgisi Belagat*. İstanbul: Gökkubbe Yayınları.

Steingass, F. (2005). *A Comprehensive Persian-English Dictionary*. İstanbul: Çağrı Yayınları.

Şemseddin Sami (2010). *Kamus-ı Türkî*. hzl. Paşa Yavuzarslan. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Uzun, Mustafa - Ahmet T. Arslan, (2010). "Tahrîz". *TDV İslam Ansiklopedisi*. C. 39. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları. 472-474.

